

การเสริมสร้างศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน
“ผ้าทอกะเหรี่ยง” ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจ
สร้างสรรค์: กรณีชุมชนตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
Enhancing of Productive Potentiality of Community Products “Karen
Weaving” with Sufficiency Economy and Creative Economy: Case of
Mae Yao Sub-district Community, Muang District, Chiang Rai Province

ตุนท์ ชมชื่น^{1/} และสมชาย ใจบาน^{2/}
Tunt Chomchuen^{1/} and Somchai Jaiban^{2/}

(Received: 3 April 2015; Accepted: 4 May 2015)

Abstract: The research for enhancing of productive potentiality of community products “Karen weaving” based on the sufficiency economy and creative economy: a case of Mae Yao sub-district community, Muang district, Chiang Rai province was participatory research where 50 women from 3 communities attended as Ruam Mitr community, Huay Khom community and Kaew Wua Dum community. Research results revealed Karen weaving preserved Karen’s old cultural identity, both in the sense of method, step of weaving and design. The enhancing of productive potentiality of community products “Karen weaving” had 5 steps which made women who attended the program have more confidence, proud and satisfied with Karen weaving.

Keywords: Enhancing productive potentiality, community products, Karen weaving

บทคัดย่อ: การวิจัยเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน “ผ้าทอกะเหรี่ยง” ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ กรณีชุมชนตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม โดยดำเนินในพื้นที่ชุมชนตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย มีสตรีผู้ผลิตผ้าทอกะเหรี่ยงเข้าร่วมโครงการ 50 คน จาก 3 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านรวมมิตร ชุมชนบ้านห้วยขม และชุมชนแคววัวดำ ผลการวิจัยพบว่า ผ้าทอกะเหรี่ยง เป็นผ้าทอที่คงความเป็นเอกลักษณ์เดิมในความเป็นวัฒนธรรมของชนเผ่ากะเหรี่ยงทั้งในด้านวิธีการ ขั้นตอนการทอและลวดลายต่าง ๆ การเสริมสร้างศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน “ผ้าทอผ้ากะเหรี่ยง” มีกระบวนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน โดยมีผลการดำเนินงานที่สำคัญ คือ สตรีที่เข้าร่วมโครงการ มีความมั่นใจ ภาคภูมิใจ พึงพอใจในการพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงของตนเองและความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งและมีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงในระดับมาก

คำสำคัญ: การเสริมสร้างศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน ผ้าทอกะเหรี่ยง

^{1/}มหาวิทยาลัยเชียงราย อ.เมือง จ.เชียงราย 57000

^{1/}Chiang Rai University, Muang, Chiang Rai 57000, Thailand

^{2/}คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย อ.เมือง จ.เชียงราย 57000

^{2/}Faculty of Education, Chiang Rai Rajaphat University, Muang, Chiang Rai 57000, Thailand

คำนำ

วัฒนธรรม คือ ทุนที่สำคัญของชาวบ้าน และการจะพัฒนาชุมชนให้พึ่งตนเองได้จะต้องเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน (บำรุง, 2548) กระแสโลกาภิวัตน์และวัฒนธรรมโลกที่เข้ามาในประเทศไทยในช่วงกว่า 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตคนไทยทั้งระดับครอบครัวชุมชนและประเทศก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมและความอ่อนแอของทุนสังคมวัฒนธรรมที่ยึดโยงกับวิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมของชุมชน วิถีชีวิตไทยมีการเปลี่ยนแปลงเชื่อมโยงวิถีชีวิตไทยเข้ากับวัฒนธรรมจากนานาชาติอย่างทวีความหลากหลายมากขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีการผลิตในทุกภาคส่วน ส่งผลให้วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชนโดยส่วนใหญ่ในสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไป คุณค่าของชุมชนแต่เดิมที่มีวิถีการผลิตที่เป็นคุณค่าของชุมชนเดิมที่ยึดโยงกับวัฒนธรรมชุมชนที่มีวัฒนธรรมที่เชื่อเพื่อเผื่อแผ่มีน้ำใจมีหัวใจบริการมีประเพณีที่ดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์มีทักษะการสร้างสรรค์งานฝีมือและหัตถกรรมที่ประณีตรวมทั้งสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ได้ถูกกลบเลือนไป (สมศักดิ์, 2551)

ในท่ามกลางกระแสการผลิตดังกล่าว ก็ได้มีวิถีการผลิตทางเลือกในสังคมไทย คือ วิถีการผลิตภายใต้ปรัชญาแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางแก่พสกนิกรชาวไทยมากกว่า 30 ปี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) โดยเฉพาะการผลิตในชนบท เป็นวิถีการผลิตที่อยู่บนพื้นฐานของศักยภาพและความเข้มแข็งของทุนทางสังคมวัฒนธรรม (cultural-social capital) ครอบครัวและชุมชนเป็นหน่วยการผลิต เป้าหมายการผลิต คือ การดำรงอยู่ การรักษาดำรงอยู่รอดของครอบครัวและให้สามารถเลี้ยงตัวเองได้และผลิตซ้ำได้ แม้อาจจะผลิตสินค้าเพื่อขายก็เพื่อให้ได้เงินมาเลี้ยงครอบครัว ไม่ได้เพื่อกำไรสูงสุดให้รวย วิธีการผลิตใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก และก็มีชุมชนหลายแห่ง ยังคงมีวิถีการผลิตนี้ โดยมีการปรับตัว ผันการใช้แรงงานจากข้าวไปสู่พืชหลายชนิด ผัก

และผลไม้งานบริการและการค้า โรงงานขนาดเล็กในชนบท อาหาร ขนมและทอดผ้าพื้นเมือง เครื่องปั้นดินเผา สมุนไพร เป็นเศรษฐกิจแบบหัตถกรรมที่มีพื้นฐานจากวัฒนธรรมและมีฝีมือศิลปะสุนทรีย์ อย่างไรก็ตามการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสินค้าของชุมชนต่าง ๆ ที่ผ่านมายังขาดการวิเคราะห์และการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างสรรค์สินค้าและเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์อย่างเต็มที่ จึงทำให้ภาพลักษณ์ของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ขาดความเป็นลักษณะเฉพาะตัวที่ตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค ที่นับวันจะมีลักษณะการเลือกบริโภคสินค้าที่มีมูลค่าด้านความคิด ความรู้สึกเพิ่มขึ้น จากเดิมจะพิจารณาเฉพาะมูลค่าในด้านกายภาพเป็นสำคัญ อีกทั้งชุมชนตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ตั้งอยู่ริมแม่น้ำกก ห่างจากตัวเมืองเชียงรายประมาณ 19 กิโลเมตร นอกจากคนพื้นเมืองที่อาศัยแล้ว ยังมีกลุ่มชนเผ่าหลายชนเผ่า ประกอบไปด้วยชนเผ่ากะเหรี่ยง อาข่า ลาหู่ ลีซอ ม้ง ไทลื้อ อาศัยอยู่ร่วมกันด้วยความหลากหลายของชนเผ่าจึงมีการผลิต ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละกลุ่มชน โดยเฉพาะกลุ่มชนเผ่ากะเหรี่ยง เป็นกลุ่มชนที่มีการผลิตสินค้างานฝีมือและหัตถกรรมของผลิตภัณฑ์ชุมชน และผลิตภัณฑ์ที่ผลิตบนทุนวัฒนธรรมของชนเผ่าที่เด่นชัด คือการถักทอผ้ากะเหรี่ยง

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงเกิดงานวิจัยแนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชนการทอผ้ากะเหรี่ยง ด้วยทุนทางวัฒนธรรม ในวิถีการผลิตเศรษฐกิจพอเพียง (sufficiency economy) และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (creative economy) ว่ามีแนวทางหรือรูปแบบแห่งการพัฒนาการผลิต ผลิตภัณฑ์เป็นอย่างไร ที่จะนำชุมชนและสังคมสู่ความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์วัฒนธรรมการผลิต “ผ้าทอกะเหรี่ยง” ในชุมชนตำบลแม่ยาวอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน “ผ้าทอผ้ากะเหรี่ยง” ในชุมชนตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นและความพึงพอใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชน “ผ้าทอกะเหรี่ยง” ชุมชนตำบลแม่ยาวอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

อุปกรณ์และวิธีการ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ประชากร กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยประกอบด้วย

1. สมาชิกกลุ่มผลิตผ้าทอกะเหรี่ยงตำบลรวมมิตรที่สนใจและสมัครเข้าร่วมโครงการวิจัยเสริมสร้างศักยภาพการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน “ผ้าทอกะเหรี่ยง” ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จำนวน 50 คน
2. ผู้นำชุมชนและผู้นำทางความคิดในตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จำนวน 7 คน
3. ประชาชนในตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จำนวน 36 คน
4. ผู้นำผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง ไปจำหน่าย จำนวน 9 คน
5. ผู้ซื้อผลิตภัณฑ์/นักท่องเที่ยวที่ซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง จำนวน 8 คน

2. วิธีการและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การวิเคราะห์ชุมชน/วิธีการผลิตชุมชน
2. การสัมภาษณ์แนวลึก (indept study)
3. การสนทนากลุ่ม (focus group)
4. การบันทึกแบบเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม
5. การประเมินภาพลักษณ์และความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์

ผลการศึกษา

1. บริบทวัฒนธรรมชุมชนและผ้าทอกะเหรี่ยงตำบลแม่ยาว

ชุมชนตำบลแม่ยาว เป็นชุมชนชนบทขนาดเล็ก ๆ กับการเป็นชุมชนชาวเขา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบระหว่างภูเขาและพื้นที่ราบสูงส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ประชากรมีทั้งคนไทยพื้นเมือง ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เช่น ลาหู่ อาข่า เย้า กระเหรี่ยงเป็นชุมชนตำบลที่มีความ

หลากหลายวัฒนธรรม และวัฒนธรรมการผลิตที่เป็นจุดเด่นของชุมชนตำบลแม่ยาว คือ วัฒนธรรมการผลิตผ้าทอกะเหรี่ยง ที่เป็นผ้าคงความเป็นเอกลักษณ์เดิมในความเป็นวัฒนธรรมของชนเผ่ากะเหรี่ยงทั้งในด้านการทอขั้นตอนการทอและลวดลายต่าง ๆ การทอผ้าของกะเหรี่ยงจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการทอก่อนที่จะทอเพื่อใช้ทำอะไร เช่น ทอยาม ทอเสื่อ ทอผ้าถุงและต้องกำหนดขนาดไปพร้อมกันด้วยทั้งนี้เนื่องจากลักษณะของเครื่องนุ่งห่มของชนเผ่ากะเหรี่ยงเป็นการนำผ้าแต่ละชิ้นมาเย็บประกอบกัน โดยไม่มีการตัด (ยกเว้นความยาว) ดังนั้นการทอผ้าแต่ละครั้งจึงต้องกะให้ได้ขนาดที่จะนำมาเย็บ แล้วสวมได้พอดีตัว กะเหรี่ยงไม่มีเครื่องมือที่ใช้เป็นมาตรฐานในการวัด จึงต้องใช้วิธีกะประมาณโดยอาศัยความเคยชิน โดยผู้ทอจะยึดรูปร่างของตนเป็นแบบการทอผ้าของกะเหรี่ยง มี 2 ชนิดคือ การทอธรรมดา หรือทอลายขัดและการทอเป็นลวดลายผ้าทอกะเหรี่ยงแต่เดิมจะย้อมสีเส้นด้ายด้วยวัสดุจากธรรมชาติโดยจะกะด้ายให้เพียงพอในการขึ้นเครื่องทอแต่ละครั้ง เพื่อให้ได้สีที่เหมือนกันการย้อมสีธรรมชาติมีวิธีแตกต่างกันไปโดยขึ้นอยู่กับวัสดุที่นำมาใช้แต่ปัจจุบันวัฒนธรรมในการผลิตผ้าทอกะเหรี่ยงได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยเฉพาะการผลิตฝ้ายมาทำผ้าทอที่พบว่ามีเพียง 1 ครัวเรือนใน 3 ชุมชนที่ศึกษาที่มีการผลิตฝ้ายด้วยตนเอง การขึ้นรูปผ้าทอที่จะทำเป็นผ้าทอเป็นชิ้น ๆ มากขึ้น เพื่อให้สามารถนำไปตัดเป็นเสื้อผ้าในรูปแบบต่าง ๆ ตามความต้องการได้ง่ายขึ้นและการย้อมสีด้วยวัสดุจากธรรมชาติที่พบว่าไม่มี 1 ครัวเรือนในชุมชนแคววุด้า ที่เป็นชุมชนกะเหรี่ยงที่มีการผลิตผ้าทอกะเหรี่ยงที่ศึกษาที่ยังใช้การย้อมสีด้วยวัสดุเปลือกไม้ที่ได้จากในป่า

2. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการผลิต “ผ้าทอกะเหรี่ยง”

ผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพการผลิต “ผ้าทอกะเหรี่ยง” ตำบลแม่ยาว มี 50 คน จาก 3 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านรวมมิตร ชุมชนบ้านห้วยชมและชุมชนแคววุด้า ส่วนใหญ่มีอายุ 41-50 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา แหล่งรายได้หลักของครอบครัว คือ การทำนาและแหล่งรายได้เสริม คือ การผลิตผ้าทอผ้า

กะเหรี่ยง โดยการผลิตผ้าทอกะเหรี่ยงที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90.00) ผลิตผ้าทออย่างเดียว โดยต่างผลิตมาแล้วกว่า 10 ปี (ร้อยละ 76.00) ซึ่งเป็นการดำเนินการตามแบบอย่างของบรรพชน (ร้อยละ 100.00) แรงงานที่ใช้ในการผลิต เป็นแรงงานในครัวเรือน (ร้อยละ 82.00) ฝ้ายที่ใช้ในการผลิต ชื้อจากตลาดในเมือง (ร้อยละ 100.00) รวมทั้งสีย้อม (ร้อยละ 76.00) ที่ใช้สีจากเปลือกต้นไม้ในหมู่บ้าน มีเป็นส่วนน้อย (ร้อยละ 24.00) ช่วงเวลาที่ใช้ในการผลิต คือ ช่วงที่ว่างจากงานอาชีพไร่นา โดยใช้ระยะเวลาผลิตผ้าทอ ประมาณ 1 วัน ถ้าเป็นชิ้นใหญ่ ประมาณ 7 วัน แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอ คือ ในหมู่บ้านหรือแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ และปัญหาอุปสรรคที่

สำคัญของการผลิตผ้าทอ คือ ไม่มีความรู้ในลวดลายผ้าใหม่ ๆ ที่ตลาดต้องการ ทำให้ขายยาก ต้นทุนเพิ่มขึ้นและไม่มีตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ ส่วนการรับรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสตรีกะเหรี่ยงที่เข้าร่วมโครงการ มีรายละเอียดดังตารางที่ 1 โดยมีประเด็นเกี่ยวกับการรับรู้และการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน พบว่าส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90.00) รับรู้อยู่บ้าง แหล่งการรับรู้ คือ ทีวีและวิทยุ (ร้อยละ 50.00) และต่างเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงว่า คือ การรู้จักพออยู่พอกิน (ร้อยละ 100.00) และส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90.00) นำมาใช้ปฏิบัติมากและปฏิบัติอยู่ก่อนแล้ว และการนำมาใช้ผลิตผ้าทอ โดยการใช้วัสดุต่าง ๆ อย่างประหยัด (ร้อยละ 100.00)

Table 1 Perception and application in the philosophy of sufficiency economy

List of perception	Frequency	Percentage
1. Level of perception		
- Fair	45	90.00
- Quite good	5	10.00
2. Source of perception		
- TV only	6	12.00
- TV and radio	25	50.00
- TV and meeting	1	2.00
- Radio, TV and meeting	2	4.00
- Radio, TV and newspaper	16	32.00
3. How about understand		
- Enough in living and eating	50	100.00
4. Utilize in household		
- Fair level	5	10.00
- More level	45	90.00
5. Utilize in Karen weaving		
- Use materials in saving	50	100.00

3. ความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง

จากการสัมภาษณ์และสอบถามความต้องการในพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง พบว่าทุกคน (ร้อยละ100) ต่างมีความต้องการที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงให้มีความแปลกใหม่ สามารถที่จะขายให้กับลูกค้าในตลาดทั่วไปได้ ซึ่งแต่เดิมมาจะผลิตมาใช้หรือขายเฉพาะในกลุ่มคนในชุมชนหรือในเผ่ากะเหรี่ยง ทุกคนต่างต้องการสร้างผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงให้มีเอกลักษณ์ของตนเองและทุกคนต้องการเข้าร่วมโครงการวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงโดยสิ่งที่เป็นความต้องการของกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอกะเหรี่ยง ประกอบด้วย

1. ต้องการวิทยากรมาสาธิตและแนะนำการทอให้มีลายผ้าที่เป็นความต้องการของตลาด
2. ต้องการวิทยากรมาสาธิตและแนะนำการออกแบบผ้าทอกะเหรี่ยงใหม่
3. ต้องการสนับสนุนด้านการตลาด/จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงให้แพร่หลายยิ่งขึ้น

4. รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพการผลิต “ผ้าทอกะเหรี่ยง”

เมื่อทางโครงการวิจัยได้ศึกษาบริบทในด้านวัฒนธรรมการผลิต ผ้าทอกะเหรี่ยงและความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง จึงได้พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพการผลิต ซึ่งมีกระบวนการดำเนินงานเป็น 5 ขั้นตอนและมีผลที่เกิดขึ้นแต่ละขั้นตอนสรุปได้ดังนี้

4.1 การประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจในโครงการแนวคิดพื้นฐานในการผลิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์และกระบวนการดำเนินงานโครงการเสริมสร้างศักยภาพการผลิตผลการดำเนินงาน คือ สตรีที่เข้าร่วมโครงการ มีความตื่นตัวและมีความพร้อมที่จะร่วมดำเนินงาน เทศบาลตำบลแม่ยาว อบจ.เชียงราย จะช่วยสนับสนุนให้โครงการบรรลุผลสำเร็จและจะขยายผลการดำเนินงานลำดับต่อไป และผู้นำชุมชนยินดีให้การสนับสนุนการดำเนินงาน

4.2 การประชุมปฏิบัติการพัฒนาผลิตภัณฑ์ครั้งที่ 1 ผลการดำเนินงาน คือ สตรีที่เข้าร่วมโครงการวิจัยได้รับความรู้ ประสบการณ์และเทคนิคการทอผ้าทอกะเหรี่ยงแบบใหม่ ๆ เพื่อนำไปใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงของตนให้มีคุณค่าและมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น

4.3 การกระตุ้นและติดตามการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผลการดำเนินงาน คือ สตรีที่เข้าร่วมโครงการวิจัย มีความมั่นใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงของตนให้มีคุณค่าและมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น

4.4 การประชุมปฏิบัติการพัฒนาผลิตภัณฑ์ครั้งที่ 2 ผลการดำเนินงาน คือ สตรีที่เข้าร่วมโครงการฯ ได้รับความรู้ ประสบการณ์และเทคนิคการทอผ้าทอกะเหรี่ยงแบบใหม่ ๆ และนำไปใช้พัฒนาการทอผ้าทอกะเหรี่ยงให้มีคุณค่าและมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น

4.5 การประชุมสรุปบทเรียน ผลการดำเนินงาน คือ สตรีที่เข้าร่วมโครงการฯ มีความมั่นใจ ภาคภูมิใจพึงพอใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงของตนและเทศบาลตำบลแม่ยาว รับที่จะจัดงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์และสร้างตลาดสินค้าผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงให้มากขึ้นต่อไป

5. ความคิดเห็นและความพึงพอใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชน “ ผ้าทอกะเหรี่ยง”

จากการดำเนินงานโครงการวิจัย “การเสริมสร้างศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน ผ้าทอผ้าทอกะเหรี่ยง ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์” ได้ประเมินความสำเร็จจากความคิดเห็นของคนในชุมชนผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผู้นำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่าย ผู้ซื้อผลิตภัณฑ์หรือนักท่องเที่ยว และผู้นำชุมชนหรือ ผู้นำความคิดของชุมชน รวม 82 คน รายละเอียดในตารางที่ 2-5

Table 2 Opinion of relevant person about Karen weaving development

List of opinion	Average	Meaning
1. Develop Karen weaving base on Karen culture	3.70	agree very much
2. Using local materials in develop Karen weaving	3.40	agree more
3. Develop Karen weaving by using labor in household	3.60	agree very much
4. Develop Karen weaving to be changing from old style	3.51	agree very much
5. Develop Karen weaving to be consistent with market	3.30	agree more
Total average	3.51	agree very much

Table 3 Opinion about potential of Karen weaving production

List of opinion	Average	Meaning
1. Utilize of Karen culture (knowledge/wisdom)	3.60	agree very much
2. Using of local materials such as cotton	3.10	agree more
3. Produce which reduce cost	3.51	agree very much
4. Produce by using household labor	3.60	agree very much
5. Having good plan for produce	3.30	agree more
6. Produce which consider on market	3.20	agree more
7. Having produce be consistent with production way of household/community	3.30	agree more
Total average	3.37	agree more

Table 4 Opinion about Karen weaving production

List of opinion	Average	Meaning
1. Karen weaving production having change from the past	2.90	agree more
2. Karen weaving production have value appropriate with price	3.40	agree more
3. Karen weaving production have prominent identity	3.40	agree more
4. Karen weaving production be consistent with local need	3.30	agree more
5. Karen weaving production be consistent with market need	3.30	agree more
Total average	3.26	agree more

Table 5 Satisfy about Karen weaving production

List of satisfy	Average	Meaning
1. Using factors in production as cotton, labor etc.	4.00	more
2. Using Karen culture in production	4.30	more
3. Cloth dyeing	4.30	more
4. Design of Karen weaving	4.20	more
5. Price of Karen weaving	4.10	more
6. Creative/ New look of Karen weaving	4.00	more
7. Special identity of Karen weaving	4.20	more
8. Value in mind and value in economic	4.00	more
9. Durability of Karen weaving produce	4.20	more
10. Value in utilization	4.30	more
11. Value in mind of using Karen weaving produce	4.40	more
Total average	4.18	more

ผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผ้าทอกะเหรี่ยงตามโครงการ ตามตารางที่ 2 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง (ค่าเฉลี่ย 3.51) และเมื่อพิจารณาในแต่ละรายการ พบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่งในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผ้าทอกะเหรี่ยงบนวัฒนธรรมของชนเผ่ากะเหรี่ยง (คุณค่า ความรู้ ภูมิปัญญา) อาทิเช่น การใช้กี่กระตุก ใช้ลูกเดือย ลายผ้า (ค่าเฉลี่ย 3.70) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผ้าทอกะเหรี่ยง โดยใช้แรงงานในครัวเรือนของตนเอง (ไม่จ้างคนอื่น) (ค่าเฉลี่ย 3.60) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงให้มีลักษณะแปลกใหม่ แต่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ผ้าทอกะเหรี่ยง (ค่าเฉลี่ย 3.51) และเห็นด้วยมากกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผ้าทอกะเหรี่ยง โดยใช้วัสดุที่ผลิตขึ้นเองในท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 3.40) และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผ้าทอกะเหรี่ยงให้มีคุณลักษณะสอดคล้องกับความต้องการของคน (ตลาด) ทั่วไป (ค่าเฉลี่ย 3.30)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการผลิตผ้าทอกะเหรี่ยง ตามตารางที่ 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการผลิตผ้าทอกะเหรี่ยง

โดยรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 3.37) และเมื่อพิจารณาในแต่ละรายการ พบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่งกับการใช้วัฒนธรรมกะเหรี่ยงในการผลิต (ความรู้ ภูมิปัญญา) และการผลิตโดยใช้แรงงานในครัวเรือนของตนเอง (ค่าเฉลี่ย 3.60) และการผลิตที่ลดต้นทุนการผลิตจากเดิม (ค่าเฉลี่ย 3.51) ส่วนนอกนั้นเห็นด้วยมาก อาทิมีการวางแผนการผลิตที่ดีและเหมาะสม มีการผลิตที่สอดคล้องกับวิธีการผลิตของครัวเรือน/ชุมชน มีการผลิตที่คำนึงถึงความต้องการของตลาด (คนทั่วไป) และการใช้วัสดุที่ผลิตขึ้นเองในท้องถิ่น

ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ผ้าทอกะเหรี่ยงตามโครงการ ตามตารางที่ 4 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 3.26) และเมื่อพิจารณาในแต่ละรายการ พบว่าเห็นด้วยมากในทุกๆรายการ อาทิ ผ้าทอกะเหรี่ยงที่พัฒนาขึ้น มีคุณค่าเหมาะสมกับราคาและผ้าทอกะเหรี่ยงที่พัฒนาขึ้นมีเอกลักษณ์ที่มีความโดดเด่น (ค่าเฉลี่ย 3.40) ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงสอดคล้องกับความต้องการในท้องถิ่นและผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงสอดคล้องกับความต้องการตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.30) และผ้าทอกะเหรี่ยงที่พัฒนาขึ้น มีลักษณะต่างไปจากเดิม

ความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงตามโครงการ ตามตารางที่ 5 พบว่าความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.18) และเมื่อพิจารณาในแต่ละรายการ พบว่ามีความพึงพอใจในระดับมาก ในทุกรายการ อาทิ มีคุณค่าทางจิตใจ (ความรู้สึก) ในการใช้ผลิตภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย 4.40) การใช้วัฒนธรรมของกะเหรี่ยงในการผลิตการย้อมสี สีของผ้าและมีคุณค่าของประโยชน์ใช้สอย (ค่าเฉลี่ย 4.30) ลวดลายผ้า ผ้าทอกะเหรี่ยง ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของ ผ้าทอกะเหรี่ยงและความคงทนของผลิตภัณฑ์ (สี/เนื้อผ้า) (ค่าเฉลี่ย 4.20) ราคาของผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสม การใช้ปัจจัยการผลิต อาทิ เช่น ฝ้าย แรงงาน ฯลฯ ความคิดสร้างสรรค์/แปลกใหม่ของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ และควมมีคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ดี เป็นต้น

อภิปรายผล

ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. แม้บริบททางสังคมจะเปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ แต่วัฒนธรรมการผลิตผ้าทอกะเหรี่ยงของชุมชนตำบลแม่ยาวยังคงอยู่และดำเนินต่อไป ผ้าทอกะเหรี่ยงก็ยังคงมีความเป็นเอกลักษณ์ในวัฒนธรรมของตนเองอยู่เช่นเดิม ซึ่งจากการพูดคุยกับผู้นำชุมชน ก็ให้ความเห็นว่า การทอผ้าเพื่อนำมาใช้เองเป็นหน้าที่ของสตรีของชนกะเหรี่ยงทุกคนที่ต้องเรียนรู้และปฏิบัติ เพื่อให้สมาชิกในครัวเรือนมีเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มสวมใส่ และจะต้องฝึกลูกหลานให้ดำเนินต่อไป เพราะนี่คือวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมดั้งเดิมของชนกะเหรี่ยงและเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่ยังคงเหลืออยู่ ซึ่งก็เป็นเช่นเดียวกับที่สุนทร (2543) ได้รายงานไว้ว่า ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อในเรื่องของการทอผ้าว่าผู้หญิงทุกคนจะต้องทอผ้าเป็น ดังนั้นผู้สูงอายุส่วนใหญ่ จึงยังคงให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมการทอผ้าอยู่ และจะสอนการทอผ้าให้กับเด็กผู้หญิงที่มีอายุประมาณ 7-10 ปี ที่มีความสนใจเด็กจะเกิดการเรียนรู้การทอผ้า และในแง่ของอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอชนกะเหรี่ยงชุมชนตำบลแม่ยาว ยังคงใช้กี่เอวเป็นอุปกรณ์สำคัญในการผลิต ในด้านโครงสร้างลวดลายและ

เทคนิคการผลิตยังมีอยู่ด้วยกัน 2 แบบ คือ การทอแบบธรรมดาซึ่งเป็นการทอผ้าเป็นผืนนำไปตัดเย็บเป็นชุดของเด็กหญิงชาวกะเหรี่ยงและอีกแบบหนึ่งคือการทอแบบลวดลายเพื่อนำไปตัดเย็บเป็นเครื่องนุ่งห่มต่าง ๆ ส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจนในวัฒนธรรมการผลิตผ้าทอกะเหรี่ยงของชุมชนตำบลแม่ยาว คือ ฝ้ายสำหรับนำมาทอและการย้อมสีผ้า ที่แต่เดิมจะปลูกและปั่นฝ้าย ขึ้นมาทำผ้าทอเองและสีที่ใช้วัสดุธรรมชาติจากป่ารอบหมู่บ้านมาย้อม แต่ปัจจุบันครัวเรือนเกือบทั้งหมดซื้อฝ้ายและสีย้อมมากกว่าร้อยละ 80 ที่ซื้อสีย้อมมาจากร้านค้าในตลาดในเมือง โดยเห็นว่าสะดวกกว่าผลิตขึ้นมาเองที่ต้องใช้เวลามากและอีกประการหนึ่งก็คือมีการผลิตผ้าทอเพื่อสนองความต้องการของตลาดนอกวัฒนธรรมของตนเองเพิ่มขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตดังกล่าวนี้ ก็คงคล้ายกับการเปลี่ยนแปลงในชุมชนกะเหรี่ยงทิพuye (วัลย์ลิศา, 2545) และชนเผ่ากะเหรี่ยงบ้านพระบาทห้วยต้มอำเภอลิ้ จังหวัดลำพูน (ฤชอร, 2544) ที่ปรับเปลี่ยนการผลิตจากระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมที่เป็นระบบการผลิตเพื่อการยังชีพเพียงรูปแบบเดียว เป็นรูปแบบการผลิต เป็น 2 ระบบ คือ ระบบการผลิตเพื่อการยังชีพและระบบการผลิตเพื่อขาย โดยปัจจัยหลักที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว คือ ปัจจัยกลไกการพัฒนาของรัฐ คือ กฎหมายที่ใช้ในการควบคุมและจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน และปัจจัยด้านระบบกลไกตลาดทุนนิยม ที่ชุมชนออกไปมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอกมากขึ้นส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตและรากฐานทางวัฒนธรรมของสังคมกะเหรี่ยงซึ่งส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปและรูปแบบการผลิตมีแนวโน้มที่จะเป็นการผลิตเชิงพาณิชย์มากขึ้น อย่างไรก็ตามการผลิตผ้าทอกะเหรี่ยงของชุมชนตำบลแม่ยาวส่วนใหญ่ก็ยังเป็นการผลิตเพื่อชุมชนเป็นหลัก โดยให้ความสำคัญกับการผลิตในระดับครอบครัว กล่าวคือ ครอบครัวจะเป็นหน่วยผลิต แรงงานของสมาชิกในครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการผลิต (ฉัตรทิพย์, 2548) และเป็นการผลิตในวิถีเศรษฐกิจพอเพียง เพราะโดยวิถีการผลิตดั้งเดิมและวิถีคิดของคนกะเหรี่ยงมีความพอเพียงในตนเอง อำนาจในการควบคุมและจัดการปัจจัยการผลิตไม่ว่าจะเป็นที่ดิน และแรงงาน จะอยู่ภายใต้การ

จัดการของครอบครัวและชุมชน (วัลย์ลิกา, 2545) การเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมหรือวิถีการผลิตผ้าทอกะเหรี่ยงของชุมชนตำบลแม่ยาวหลายประการที่กล่าวมายังสะท้อนให้เห็นว่าชุมชนกะเหรี่ยงมีการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนการยอมรับในสถานภาพของสตรีในการพัฒนาเศรษฐกิจระดับครัวเรือนมากขึ้น อย่างไรก็ตามการเสริมสร้างวิถีการผลิตภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสตรีทอผ้ากะเหรี่ยงกลุ่มนี้ ควรที่จะต้องเสริมสร้างให้สามารถที่จะจัดการตนเองและครอบครัวที่ดียิ่ง ๆ ขึ้น อาทิ การเรียนรู้ การปรับเปลี่ยนวิถีคิด การลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น การทำบัญชีครัวเรือน การลดต้นทุนการผลิตและการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นต้น (สมนึก และคณะ, 2557)

ข้อค้นพบถึงการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการผลิตผ้าทอกะเหรี่ยงครั้งนี้ นอกจากมีความสอดคล้องกับการวิจัยของวัลย์ลิกา (2545) และฤชอร (2544) ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีผลการวิจัยของ ศิริวรรณ (2550) ที่ได้ศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาการทอผ้าไหมลายกะเหรี่ยงอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี พบว่าวัฒนธรรมสมัยใหม่ได้เข้าไปสู่วิถีชีวิตของกะเหรี่ยงทำให้การทอผ้ากะเหรี่ยงลดจำนวนลง ไม่นิยมย้อมสีธรรมชาติและใช้ฝ้ายย้อมสีสำเร็จรูปเพื่อลดต้นทุนการผลิตและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตาก (2551) ได้ทำการศึกษาระบบการผลิตและลายของผ้าทอกะเหรี่ยงจังหวัดตากกรณีศึกษาบ้านป่าไร่เหนือหมู่ที่ 3 ตำบลพระธาตุ อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก พบว่าในสมัยก่อนจะปลูกฝ้ายเองและย้อมสีด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นแต่ปัจจุบันได้ซื้อวัตถุดิบมาจากจังหวัดเชียงใหม่ได้มีการพัฒนาและปรับปรุงลายผ้า โดยการประยุกต์ขึ้นมาใหม่ด้วยการผสมผสานลายต่าง ๆ ลงบนผืนผ้าให้มีความแปลกใหม่

2. กระบวนการเสริมสร้างศักยภาพการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน “ผ้าทอผ้ากะเหรี่ยง” และผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น กล่าวได้ว่าเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง คือ ทำให้กลุ่มสตรีกะเหรี่ยงที่เข้าร่วมโครงการมีการปรับเปลี่ยนวิถีคิดในการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงให้มีมูลค่าทางการตลาด หรือมูลค่าทางเศรษฐกิจ (economic value) เพิ่มขึ้น โดยที่คุณค่าทางวัฒนธรรม (cultural value) ของชนกะเหรี่ยงมิได้ลดลงแต่

กลับทำให้มีการแพร่หลายและเป็นที่รับรู้ที่กว้างขวางออกไปมากขึ้น ผลที่ปรากฏเช่นนี้น่าจะเป็นด้วยปัจจัยเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ คือ

2.1 ก่อนเริ่มกระบวนการ ได้มีการศึกษาสำรวจความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงและเปิดรับสมัครผู้ที่สนใจจริง ๆ ที่จะเข้าร่วมโครงการ พร้อมกับได้มีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจในกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพและผลที่คาดว่าจะได้รับ จึงทำให้กลุ่มสตรีที่เข้าร่วมโครงการมีการตื่นรู้และพัฒนาการผลิตของตนเองตลอดช่วงระยะเวลาดำเนินการ

2.2 กระบวนการเสริมสร้างศักยภาพ ได้ยึดโยงในกระบวนทัศน์ (paradigm) การเรียนรู้ของชุมชนเพื่อการพัฒนา (เอกวิทย์, 2544; สัญญา, 2542; Rogers, 2003) ซึ่งกลุ่มสตรีที่เข้าร่วมโครงการได้เรียนรู้ทั้งจากตัวอย่างเรียนรู้สินค้าผลิตภัณฑ์ผ้าทอต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตลาด ตามแนวคิดทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย (development potential diffusion theory) และได้ร่วมฝึกปฏิบัติภายใต้การอำนวยความสะดวกของผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญด้านผ้าทอ เป็นเวลากว่า 5 เดือน

2.3 กลุ่มสตรีกะเหรี่ยงที่เข้าร่วมโครงการวิจัยฯ มีทักษะและความรู้เกี่ยวกับการทอผ้า เป็นทุนเดิมอยู่แล้วเป็นอย่างดี วิทยากรเพียงแต่เพิ่มเติมเทคนิค วิธีการขึ้นรูปผ้าทอและวิธีการทอใหม่ ๆ ที่จะให้ได้ผ้าทอที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดทั่วไป อย่างไรก็ตามการเสริมสร้างศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน “ผ้าทอกะเหรี่ยง” น่าจะมีสัมฤทธิ์ผลที่ดีกว่านี้ หากมีการผลิตภายใต้วิถีธรรมชาติตามวิถีดั้งเดิมของวัฒนธรรมกะเหรี่ยงอย่างแท้จริง โดยเฉพาะในการย้อมสี หากใช้สีย้อมธรรมชาติจากเปลือกไม้หรือวัสดุธรรมชาติที่มีในท้องถิ่นก็จะทำให้คุณค่าและมูลค่าของผลิตภัณฑ์ ผ้าทอกะเหรี่ยงเป็นที่นิยมและแพร่หลายมากขึ้น โดยสังคมโลกปัจจุบันให้ความสำคัญความปลอดภัยในการใช้ผลิตภัณฑ์ ถ้าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติ ไม่มีสิ่งเจือปน ที่เป็นอันตรายต่อผู้ใช้ ผลิตภัณฑ์นั้นก็จะได้รับการนิยมจากผู้ใช่มากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มผู้บริโภคในประเทศที่พัฒนาแล้ว ในการวิจัยครั้งนี้ก็พบว่า ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงของชุมชนแคววุด้า ที่ใช้การย้อมสีจากเปลือกไม้ในป่าธรรมชาติรอบชุมชน เป็นที่นิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยว และ

ได้มีนักทอเกี่ยวชาวญี่ปุ่น เข้ามาส่งผลิตภัณฑ์เพื่อนำไปจำหน่ายในประเทศญี่ปุ่นจนผลิตไม่พอจำหน่ายเป็นต้น

3. ในประเด็นความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง ที่พบว่าต่างมีความเห็นด้วยในระดับมาก และมีความพึงพอใจในระดับมากกับการดำเนินงานและผลการดำเนินงานเสริมสร้างศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน “ผ้าทอผ้ากะเหรี่ยง” ในครั้งนี้ ซึ่งก็กล่าวได้ว่าการวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จในระดับที่ยอมรับได้ระดับหนึ่ง โดยเฉพาะในแง่ของการเสริมสร้างศักยภาพคนในชุมชนเพื่อการพัฒนาและการทำให้เกิดการรวมกลุ่มการผลิตในระดับชุมชน และเริ่มมีการสร้างเครือข่ายการผลิตร่วมกันของชุมชนกะเหรี่ยงตำบลแม่ยาว 3 ชุมชน คือ ชุมชน บ้านรวมมิตร ชุมชนบ้านห้วยชม และชุมชนแคววัวดำ ซึ่งอันที่จริงแล้วศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน มิได้มีความหมายเพียง ความสามารถที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบ ลวดลาย ความประณีตสวยงาม สอดคล้องกับความต้องการของตลาด แต่ศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่แท้จริง อยู่ที่วิถีคิด มุมมองของคนในชุมชนที่ได้เรียนรู้ในวิถีคิดและมุมมองในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาวัฒนธรรมหรือทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อการผลิตอย่างรอบด้าน และโครงสร้างความสัมพันธ์การผลิตสามารถยกระดับจากการผลิตระดับครอบครัวหรือครัวเรือนเป็นระดับชุมชน และระหว่างชุมชน อันทำให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ตามแนวคิดการพัฒนาชุมชนใน แนววัฒนธรรมชุมชน (ฉัตรทิพย์, 2551) คือ เศรษฐกิจชุมชนจะมีความเข้มแข็งหรือมีศักยภาพจะต้องดำเนินการเป็นกลุ่ม (collective) มีการสร้างจิตสำนึกช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (mutual aid) มีการการต่อกันย้าจิตสำนึกที่สร้างขึ้นมาให้ดำรงอยู่และขยายออกไปทั่วทั้งหมู่บ้านมีการรวมตัวในรูปสหพันธ์หรือในลักษณะเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างหมู่บ้านมีการประสานวัฒนธรรมและมีการสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างชุมชนกับสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนอาศัยวัฒนธรรมและภูมิปัญญาดั้งเดิมในการอนุรักษ์และอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมซึ่งจะทำให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับพรเพ็ญ (2543) ได้ศึกษาวิเคราะห์การอยู่รอดของชุมชนในเศรษฐกิจการค้าและสรุปว่า ภายใต้อะบบ กระบวนการและความสัมพันธ์ในระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า ชุมชนจะ

อยู่รอดได้ก็ต่อเมื่อชุมชนสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างระบบเศรษฐกิจชุมชนกับระบบเศรษฐกิจที่เหนือกว่าให้เป็นความสัมพันธ์แบบสมดุล (bilateral power relation) ซึ่งเกิดจากการทำงานร่วมกันของกลไกที่สำคัญ 3 ประการ คือ กลไกภาคอุดมการณ์ กลไกภาคปฏิบัติและกลไกการผลิตซ้ำ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นกลไกสำคัญ ในความเข้มแข็งในการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งเป็นการผลิตที่พึ่งตนเองได้ในวิถีเศรษฐกิจพอเพียงกล่าวคือ การผลิตสินค้าควรจะต้องพึ่งตนเองให้ได้ในชุมชน คือ ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นของชุมชน ใช้พลังสมอง พลังแรงงานของชุมชนและผลิตเพื่อใช้หรือแลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายภายในชุมชนเป็นเบื้องต้น เมื่อพึ่งตนเองได้แล้วชุมชนยังมีกำลังผลิตเหลือ จึงค่อยขายหรือแลกเปลี่ยนให้กับตลาดภายนอกชุมชน

4. ประเด็นที่เป็นปัญหาในผลของการเสริมสร้างศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน “ผ้าทอผ้ากะเหรี่ยง” ครั้นนี้ มิได้อยู่ที่ความสามารถในการผลิตหรือรูปแบบผลิตภัณฑ์ “ผ้าทอกะเหรี่ยง” แต่อยู่ที่การตลาดผลิตภัณฑ์ กล่าวคือ สมาชิกผู้ร่วมโครงการวิจัยมีศักยภาพในการผลิต “ผ้าทอผ้ากะเหรี่ยง” ให้ได้ตามรูปแบบที่ตลาดต้องการ แต่อุปสงค์ของตลาดผ้าทอ “กะเหรี่ยง” ยังมีจำกัดอยู่มาก โดยเฉพาะในชุมชนบ้านห้วยชม ที่ไม่ใช้ชุมชนท่องเที่ยว เจกเช่นเดียวกับชุมชนบ้านรวมมิตรและชุมชนแคววัวดำ ที่มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม มีทัวร์ช้าง ซึ่งมีนักท่องเที่ยวไปเที่ยวตลอดปี ก็จะมีตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ผ้าทอในชุมชนบ้านรวมมิตรและชุมชนแคววัวดำที่อยู่ใกล้เคียงกันได้และไปมาหาสู่กันได้สะดวกกว่าและตลาดผ้าทอกะเหรี่ยง ยังเป็นข้อจำกัดแม้แต่ตลาดในชุมชนกะเหรี่ยงด้วยตนเอง ทั้งนี้อาจเป็นได้ว่าเสื้อผ้าที่ทำจากผ้าทอกะเหรี่ยง มีราคาแพงกว่าเสื้อผ้าที่จำหน่ายในท้องตลาดทั่วไป หากซื้อได้ง่ายและราคาถูกกว่า และมีแบบที่ทันสมัย ซึ่งเป็นการรับเอาวัฒนธรรมการแต่งกายภายนอกเข้ามาชุดกะเหรี่ยงที่เคยสวมใสในอดีตจะใสในวันสำคัญหรืองานเทศกาลเท่านั้น (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตาก, 2551) ดังนั้นการผลิตผ้าทอกะเหรี่ยงในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งจะผลิตสำหรับคนในครัวเรือน เพื่อสวมใสในเทศกาลหรืองานประเพณีของชนเผ่า ซึ่งก็จะเป็นการผลิตในรูปแบบเดิม ส่วนผลิตภัณฑ์ ผ้าทอที่พัฒนารูปแบบ

ลวดลายผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมชนกะเหรี่ยงกับ วัฒนธรรมภายนอก เพื่อให้แปลกใหม่ จะมุ่งเน้นผลผลิตเพื่อ จำหน่ายในตลาดภายนอกและข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง คือ การรวมตัวในลักษณะเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและ กันในชุมชนและระหว่างชุมชนที่ผลิตผ้าทอกะเหรี่ยง ยังรวมกันอย่างหลวม ๆ จึงทำให้กลไกด้านการตลาดสินค้า และราคาสินค้าผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงยังไม่มี ประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งการจัดการผลิตและการตลาดผ้า ทอกะเหรี่ยงให้มีประสิทธิภาพ ควรต้องมีการพัฒนา ด้านการจัดการที่ดี ซึ่งจากการวิจัยของสุกัญญา (2557) รายงานว่า ระบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนที่ดี ประกอบด้วย 1) มีการวางแผนการผลิตที่ดี มีการศึกษา ความต้องการของตลาด ใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพผ่าน กระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐาน 2) มีการจัดระบบ โครงสร้างการจัดการที่เป็นระบบ มีผู้นำ มีผู้ดำเนินงานฝ่าย ต่าง ๆ ทุกคนในกลุ่ม มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง อย่างเต็มตามศักยภาพ 3) มีการจัดทำบัญชีควบคุมรายรับ และรายจ่ายตลอดจนรายละเอียดในการดำเนินการต่าง ๆ 4) มีความควบคุมการจัดการ ทั้งด้านการเงินและด้านการผลิตให้ ตรงกับความต้องการของตลาด และ 5) มีการพัฒนา แปรรูปผลิตภัณฑ์ มุ่งส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มี คุณภาพและมาตรฐานมุ่งเน้นการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่ แตกต่างจากการผลิตของชุมชนอื่น ๆ

สรุป

การวิจัยเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน “ผ้าทอผ้ากะเหรี่ยง” ตามแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ กรณีชุมชน ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัย ปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม โดยดำเนินในพื้นที่ชุมชน ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย มีสตรีผู้ผลิต ผ้าทอกะเหรี่ยงเข้าร่วมโครงการ 50 คน จาก 3 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านรวมมิตร ชุมชนบ้านห้วยชมและชุมชนแคว วัวดำ ผลการวิจัยพบว่าผ้าทอกะเหรี่ยง เป็นผ้าทอที่คง ความเป็นเอกลักษณ์เดิมในความเป็นวัฒนธรรมของชน เผ่ากะเหรี่ยงทั้งในด้านวิธีการ ขั้นตอนการทอและลวดลาย ต่าง ๆ การเสริมสร้างศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน

“ผ้าทอกะเหรี่ยง” มีกระบวนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน คือ 1) การประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจในโครงการ แนวคิด พื้นฐานในการผลิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ 2) การประชุมปฏิบัติการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ครั้งที่ 1 3) การกระตุ้นและติดตามการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ 4) การประชุมปฏิบัติการพัฒนาผลิตภัณฑ์ครั้งที่ 2 และ 5) การสรุปบทเรียน โดยมีผลการดำเนินงาน คือ สตรีที่เข้าร่วมโครงการมีศักยภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผ้าทอกะเหรี่ยงให้ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้ ในระดับดี และ มีความมั่นใจ ภาคภูมิใจเพียงพอในการ พัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงของตน และ ความ คิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งและมี ความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงในระดับ มาก และจากผลการวิจัยดังกล่าว เพื่อให้มีการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ได้สนองต่อความต้องการของตลาดทั้งภายใน ชุมชนและนอกชุมชน ควรมีการดำเนินการดังนี้

1. กลุ่มสตรีผ้าทอกะเหรี่ยงรวมมิตร ควรมีการ ประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการปรับปรุง พัฒนา ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง โดยเฉพาะการพิจารณาถึงการ สร้างผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมกะเหรี่ยง อย่างแท้จริง เช่น การผลิตฝ้ายมาใช้เองและการใช้สีย้อม จากวัสดุธรรมชาติ รวมถึงควรมีการจัดระบบการจัดการ ผลิตของกลุ่มที่ดี มีการศึกษาความต้องการของตลาด จัดระบบโครงสร้างการจัดการผลิตของกลุ่มที่เป็นระบบ มีการจัดทำบัญชีควบคุมรายรับและรายจ่ายตลอดจน รายละเอียดในการดำเนินการต่าง ๆ และควรพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงให้สอดคล้องกับ ความ ต้องการของตลาดอย่างต่อเนื่อง โดยที่ยังคงมีเอกลักษณ์ เฉพาะที่โดดเด่นของตนเองอย่างต่อเนื่อง

2. องค์กรท้องถิ่น โดยเฉพาะเทศบาลตำบล แม่ยาวและองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย ควร ส่งเสริมสนับสนุนด้านการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง อาทิ สร้างการตลาดทาง website ของหน่วยงาน การจัด ให้มีตลาดในแหล่งท่องเที่ยวของตำบลแม่ยาว ที่เป็น รูปแบบตลาดสินค้าเฉพาะที่ชัดเจน และหรือ การจัดให้มี ตลาดสินค้าผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงในงานประจำปี หรือเทศกาลต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องตลอดปี

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. 2548. ความเป็นมาและสาระสำคัญของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), กรุงเทพฯ.
- ฤชอร แซ่โกย. 2544. อาชีพการทอผ้าที่เอวของชนเผ่ากะเหรี่ยง บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- บำรุง บุญปัญญา. 2548. แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนกับการพัฒนาที่ยั่งยืน. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), กรุงเทพฯ.
- พรเพ็ญ ทับเปลี่ยน. 2543. การวิเคราะห์การอยู่รอดของชุมชนในเศรษฐกิจการค้า. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- วัลย์ลิกา สรรเสริญชูโชติ. 2545. การศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตและระบบความสัมพันธ์ทางสังคมในมิติหญิงชายของชุมชนกะเหรี่ยง: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านทิพเย หมู่ที่ 3 ตำบลชะแล อำเภอดงเจริญ จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ศิริวรรณ ศิริภักทวงศ์. 2550. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการทอผ้าไหมลายกะเหรี่ยงอำเภอบ้านคาจังหวัดราชบุรี. สำนักงานจังหวัดราชบุรี, ราชบุรี.
- สมนึก ปัญญาสิงห์ เศรษฐกิจ ยงวิชัย และพุทธรักษ์ ปรานนอก. 2557. ตัวแบบการจัดการการพัฒนาเพื่อความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวเกษตรกรที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 2(1): 11-22.
- สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์. 2551. การวิเคราะห์การก่อเกิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยปฏิฐานนิยมและหลังปฏิฐานนิยม. มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2542. การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท. กองโครงการและประสานงานวิจัยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550. แนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตาก. 2551. กระบวนการผลิตและลายของผ้าทอกะเหรี่ยงจังหวัดตาก: กรณีศึกษานานาชาติไหมที่ 3 ตำบลพระธาตุ อำเภอมะรุมจังหวัดตาก. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตาก, ตาก.
- สุกัญญา ดวงอุปมา. 2557. แนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการที่ดีของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 2(2): 133-139.
- สุนทร เกตุอินทร์. 2543. ประวัติความเป็นมาโครงสร้างลดลายผ้าทอกะเหรี่ยงเทคนิคการผลิตการจัดหมวดหมู่ผ้าทอวัสดุอุปกรณ์และกรรมวิธีการผลิตของผ้าทอกะเหรี่ยงอำเภอบ้านไร่จังหวัดอุทัยธานี. สำนักงานจังหวัดอุทัยธานี, อุทัยธานี.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2544. ภูมิปัญญาชาวบ้านกับกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวของชาวบ้าน. อมรินทร์, กรุงเทพฯ.
- Rogers, E. M. 2003. Diffusion of Innovations. 5th ed. Free Press, New York.